

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZÍNHÁZI, ZENEI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	12 korona.
Fél évre	6 „
Negyed évre	3 „
Vidéki előfizetők bélyegköltése egész évre 2 K.	

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Piac-u. 71. szám.
(Schwartz-ház) II. emelet, feljártat I. fölépésén.

Hirdetések feladhatók a városi nyomdában Dózsa György lap-mettern kezeihez is.

Jegyzetek a hétről.

Csodálatos mértékben uralta a héten a *politika* egész közéletünket. Szinte ráfeküdt a közhangulatra s hosszú idők után megint politizált a nemzet első-sorban s *csak* politizált.

Szomorú a sorsa ilyen körülmények közt a heti krónikásnak, akármilyen közügyet akar az íródeák tollára tüzni, politikai húst ér a tolla hegye mindennütt, az összes heti események olyan szoros összefüggésben állván a politikával, melyet pedig érdemben foglalni nincs szándékában...

*

Debreczen hosszú évtizedek óta küzd a *debreceni egyetemért*. A magyar kulturális fejlődés jól felfogott érdekében harcolt érte, nem politikából, azok, akik igazán át voltak hatva e korszakalkotó intézmény létesülésének magasztos céljaitól még csak nem is vallásfelekezeti politikából agitáltak érte.

Mert a szellemi fejlődés szent céljai nem ismernek politikai pártokat, nem tagolhatják szét vallásfelekezetekre a tudományokra áhító társadalmat. A tudomány se nem Just párti, se nem munkapárti, nem református, katolikus és nem is zsidó.

Országgyűlésünk alsó háza ime most a legzavarosabb időkben hozott törvényt a debreczeni egyetem létesítésére.

Mi nem ismerünk pártpolitikát e tekintetben. Ugy vesszük a debreczeni egyetemet, mint kaptuk. És csak örülni tudunk annak, hogy megvannak alapozva e kulturális intézmény fundamentumai.

Am politikizálnak a pártok tovább, marakodjanak más közjogi és szociális kérdésekben, de az egyetem kincseit ne dobják oda a viszály martalékának.

Eleget vártunk rá. Létesítése ellen további időt pocsékló akadályokat ne gördítsen senki. Mert aki ezt teszi, az a magyar kultúra ellen vét.

*

Másodszor szólt bele a becsületes bérért, becsületes munkát szolgáltató munkásság a politikába, imponáló erejével.

E héten ismét politikai sztrájk volt Debreczenben.

Szép volt, méltóságteljes volt a sztrájk lefolyása, imponáló a tömegfelvonulás. Dicséret illeti azért a vezetőséget, hogy ilyen példás renddel, nyugalommal adott kifejezést azociális kivánságainak.

De most már azután elég volt a politikai színezetű munkaszünetekből. Mi is kívánjuk a munkásjogok, óhajtások érvényesítését, de a mai nehéz pénzügyi viszonyok közt további politikai tüntetésnek nincs jogosultsága. (Más dolog, ha munkájának jobban való értékeléséért indítanak sztrájkot.)

Hatalmukat gyönyörűen aposztrofálták már két

izben, erejükkel tisztában van a társadalom minden rétege, de a jövőben már aligha lesz elfogadható okuk további sztrájk-napok rendezésére.

A természet örök fejlődésének semmi hatalom nem áll útjában. A választói jog reformálásának gyömölese megérett, mert a napsugárt nem lehet véka alá rejteni.

Ellenben egyetlen nap elveszett munkáját is érzékenyen megéri az ipari, kereskedelmi élet vérkeringése, épen akkor, mikor azt, ha lehetne, kettőzött energiával kellene fokozni.

*

Ami rendellenesség előfordult, nem olyan mértékben, mint egyik-másik fővárosi lap fellüntette, azt nem a szociálista szervezett munkásság teherlapjára írjuk.

Rombolásokra, utcai zavargásokra a becsületes munka becsületes emberei egyetlen esetben sem adtak impulzust. De épen ezek az anarchikus zavargások teszik indokoltá az óvatosságot.

Az értelmes debreceni munkásságnak lehetőleg kerülni kell minden alkalmat, hogy a tudatlan tömeg, éretlen csöcselék félreértse nemes intencióit.

Külön tanulságot vonhatnak le abból, hogy épen a különböző *politikai pártok szolgálatában álló lapok csináltak ebből a szunyog-incidensekből botrány-elefántokat, lelkiismeretlen tudósítók révén.*

*

Az államhatalom 4000 katonát állított ki Debreczen utcáira s közttereire a debreceni sztrájk napján.

Méltóságteljes volt a közel 8—10,000 munkás nyugalma, de ugyanilyen méltóságteljes a fegyveres erő uralma is.

És amint halálos nyugalommal tekintett szembe a két hatalom, mégis csak elszorult a szívünk.

Mert csak így volt szép a kép. Lekötve a maga medrébe mindenik erő, energia.

És igazán nem tudjuk, az örömünk volt-e nagyobb az *el nem folyt* véért, vagy az iszonyatunk már csak gondolatára is annak, *ami elfolyhatott volna.*

Hiszen csekély kivétellel, akármelyik oldalon folyt volna: *magyar* vér lett volna.

Ennek pedig minden csöppjére szükségünk van különösen a mai nehéz időkben.

*

Bankok bukhatnak, ipari vállalatok omlanak össze, kereskedők egymásután kergettetnek bele a fizetéseképtelenségbe.

És mi politikizálunk!? Politikizálunk különböző alapokon, mindenféle színű himet varrva a politikánkra.

Az állam legfőbb érdeke pedig az lenne, hogy pénzintézeteink virágozzanak, ipart teremtsenek, kereskedelmet, kulturát szolgáljanak. Vigye a sárga, fészkes fülemile a politikát!! Az állam érdeke *munkát* követel. Már pedig az állam érdeke a legfőbb törvény... *Salus reipublicae suprema lex esto...*

POGÁNY ÖRÖMÖK.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: JUHÁSZ GYULA.

*A görög szobrokon Hellas szűz napja ég,
Párosz, Pentelikosz márványa mosolyog,
Bár rég megdermedtek az antik mosolyok
S leáldozott Hellas isteni napja rég.*

*Az én lelkemben is, hiába bánt a sors,
Hiába tör reám a ború és a vád,
Hiába zár körül magány és némaság,
Az én lelkemben is az antik nap ragyog.*

*És bár gyűrt arcomon száz redő kesereg,
És bár behavazták útamát a telek
S keresztény kétségek de profundis-a bánt.*

*Bár gyötör az élet és félem a halált:
Lelkembe zárva, mint tengerszem a hegyen,
Antik pogány öröm mosolyog csendesen.*

A színész.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta. LENGYEL MENYHÉRT.

Beléje fojtották a munkakedvet és az életörömet, kegyetlenül keresztülgázoltak rajta, aztán félrelökték. Az első lépései nem sikerültek, akkor még küzködött és birkózott magával s a nem neki való feladatokban elbotlott. Vak emberek voltak körülötte, akik a benne szunnyadó gazdag tehetség egy villanását észre sem vették, — divatos és féltékeny kollégák voltak körülötte, akik nyomták és örültek a bukásának. Egyideig lázadozott benne a féktelen ambíció, aztán még nagyon sokáig különbnek érezte magát a többenél, de később, nagy benső sirások és törődések után szép lassan ő is megcsinálta a rendes átmeneteket. Beletörődött mindenbe, elvesztette a magához való bizalmát, általában mindent elvesztett, amit ez a furcsa és gyötrelmes élet adhat az embernek, csak egy új barátot szerzett: az italt. Azzal azonban szépen összelepedett, végérvényes és szent frigyét kötött vele és azontul mindvégig hüek maradtak egymáshoz. Kopott, szárnalmas fiu lett, egykedvűen csinálta a buta kis feladatait és kezdte magát nagyon kitünően érezni.

Akkor új igazgató jött a színházhoz, egy mélyebb járásu ember, aki komolyan vette a dolgát és új feladatokat tűzött maga elé. És észrevette, hogy az új feladatokhoz nincsen embere. A régi divatos színészek egy hangot el nem találtak abból, amit ő akart, idegenkedve fogadták az új szerepeket és egyáltalában nem értették, mit akar ez az ember a misztikus és homályos darabokkal, melyekben több az elhallgatás, mint a beszéd s ezekhez az ő vaskos alakításaik helyett stilizált és finoman rajzolt körvonalak, letompított színek kellettek volna. Mindezt nem tudták honnan venni s ez okból nem lehetett velük boldogulni.

Különösen egy új darabbal s annak főszerepével voltak nagy bajok. Az új darab még homályosabb volt, mint a többi, a főalak pedig egyenesen belevesztett a rejtelembe. Azon a keskeny és titokzatos mesgynén látszott állani, mely az életet a haláltól elválasztja s innen akarta a szerző megmutatni és megmagyarázni azt a rengeteg csodát, aminek élet a neve s amit szinte egy percig rá nem eszmélve csinál végig az emberek milliója. Próbálgatták a szerepet a színház majd minden tagjával, egy se bírta s akkor az igaz-

gató odaadta a kopott, rongyos, alkoholista színésznek.

Azt nagyon kellemetlenül érintette a dolog, ő már kívül érezte magát minden nagyobb színészi feladaton, neki már minden mindegy volt és egyáltalában nem akart felfelé emelkedni. A csendes rezignáltság böleselete töltötte el s szeliden, de kitartóan utálta a világot. S ime most megint beráncigálják a küzdelembe, melyből oly gyönyörűen sikerült kikapcsolódni. Aznap este kegyetlenül leitta magát.

És másnap, a kijózanodás szomorú óráiban elolvasta a szerepet. Aztán még több ízben és igen behatóan olvasta. Először csak nagy csodálkozással, aztán forró érdeklődéssel, nála egész szokatlan lelkesedéssel és szeretettel. Valaki egész egyszerűen szóról-szóra azokat írta le, amiket az életről, emberekről és a világról ő már magában elintézett, elgondolt. Sőt nemcsak a gondolatai, hanem az értései és sejtései a is benne voltak a szerepben, az alakban. Az a nagy képzet- és érzelemtömeg, amelyek a szavak mögött lappang, az a millió finom szál, amely a leirt holt és közönségesnek látszott mondatokat hozzákapcsolja a pihegő, meleg érzésekhez. Valaki mindezt megcsinálta, leírta. Neki egy társa, aki Dániában, vagy Norvégiában élte át azt, amit ő itt végigélt, — bizonyosan egy szegény, fáradt, beteg ember.

Itten mindjárt némely csodák estek, a legközelebbi próbákon a semmibe nem vett utolsó színész úgy beállította az alakot s olyan hangokat talált hozzá, hogy az igazgató, aki egyuttal rendezte is a darabot, mindjárt megérezte, hogy a dologból nagy szenzáció lesz. Valami korszakos és nagyszerű esemény, az a példátlan ritkaság, mikor a színész hajszálnyira adja az alakot. És kezdte a darabot erősen hirdetni.

A színész pedig közben, a próbák alatt, színültig megtelt az alakkal. Mivel minden, eddig lekötve tartott ambíciója felszabadult s szeszrel is bőven táplálta a mámort, melybe a szereptől esett, az alakítása hovatovább tulérett és tulnőtt azokon a határokon, melyek normálisnak mondhatók. Már egészen azzá változott, akit játszania kellett, a félőrült, misztikus alakká, már aszerint rendeződtek a fejében a gondolatai. Szétzilált és kifáradt idegrendszer megcsinálta a többit, tövid idő alatt ott tartott, hogy már maga is alig tudta megkülönböztetni a játékot az élettől, színpadon kívül is viselni kezdte a játékalak minden jellemvonását.

És amit beszélt, azt már mintha nem is szerepből tanulta volna, hanem — úgy tetszett — abban a pillanatban magától találja ki. Sokszor sorokat tett a szöveghez, melyek hajszálnyira találtak hozzá. És amint közeledett az előadás, nőttön-nőtt az exaltáltsága, a társai már szinte félni kezdtek tőle és az igazgató titkos elragadtatással látta, hogy — ha csak valami baj nem esik — a legnagyobb színházi szenzáció készül.

*

Este a színházban. A nézőteret egészen megtölti a premiér közönsége, a zaj, hangos beszéd kellemes zsongásba olvad össze. Aztán lecsavarják a villanyt, egy pillanat alatt homályba borul a nézőtér, csönd lesz s most mintha a színház egész közönsége egyszerre venne lélekzetet. Nagy figyelem, feszült várakozás. A darab egyes részeit halk zene fogja kísélni, a homályban a zenekar apró, fehér lámpásai világítanak s látni lehet a fény által megvilágított muzsikusz-fejek finom körvonalait, amint figyelve hajolnak a kottalapok fölé. A suylos, vérvörös nagy függöny megmozdul, kettéválik, aztán lomha rebbenéssel félrehúzódik.

Nyomott hangulat árad a színpadról. Kis szobát mutat a szín, ahol agyongyötört emberek élnek, járnak-kelnek. Emberek, akiknek lobogóak az érzéseik és mohók a vágyaik, de nincs erejük ahhoz, hogy kedvük és érzésük szerint éljenek. Nyomja őket a könyörtelen és kegyetlen élet s a leszorított érzések befelé törnek utat s szaggatják, tépik a lelket. Szomoru és sötét történet folyik a színpadon, de annyira emberi és igaz, hogy mindenki szívét megkapja. Nagy, áhítatos csendben hallgatják.

S most jön a színész. Egy embert ad, aki már belefáradt az élet titkainak kutatásába, fásult és fáradt. Dér és köd lepte el lelkét s csak pillanatai vannak, amikor sirás és kétségbeesés szakad fel belőle, — villanások ezek, melyeknél már csak romokat lehet látni, céltalanul eltékozolt élet romjai. S ahogy tévetegeten néz és jár s ahogy töredezzve mondja, mi fáj neki s ahogy egy-egy szcénában viharosan tör ki belőle minden visszafojtott fájdalom, az egyenesen szíven talál mindenkit.

A felvonás nagy lendületben halad előre, a darab és a színész fogva tart minden érdeklődést, most mindenki mellől elcsúlyod a világ, minden értelem és figyelem a színpadra koncentrálódik. Emberfeletti, amit a színész csinál, lassankint átvad s átizzik a szerepbe s szinte önkívületben jár-kél a színpadon.

Utolsó jelenet. Egyedül marad a színpadon. Csak áll és néz. Percekig tartó, beszédes, nagy szünet. Ropant csönd. És a színész csak áll és néz. A közönséget nézi. Előbbre lép. És kutatva nézi a közönséget. Csodálkozással. Mintha most venné észre, hogy kivüle mások is vannak itt. Mintha megfoghatatlannak tartaná, hogy itt emberek vannak. Csöndben, homályban ülő rengeteg embertömeg. Meredten néz rájuk. Még előbbre lép, egészen a rivaldáig. S mintha csak most eszmélne. S ijesztő széles kacajra torzul az ajka.

S csendesen folytatni kezdi a beszédet. Látszólag összefügg azzal, amit az imént mondott, ahol elhagyta. Beszél az élet titokzatosságáról. Aztán folytatja:

— Kik ülnek itt a sötétségben? Kik hallgatnak itt a homályban? Kik hallgatnak ki, lesnek meg engemet? Kik vagytok, honnan jöttök, hová mentek, miért éltek?

Egy pillant szünet, aztán:

— Hogy tudtok ilyen nyugodtan és csendesen maradni? Honnan veszitek a bátorságot, merítitek az erőt ehhez a rettenetes nyugalomhoz? — ezt mondjátok meg nekem. Mondjátok meg nekem, mi az élet titka, a halál titka és a szerelem titka? És mi az öntudatlanság titka? Hogy nem eszméltek rá a létezés misztériumára!

— Nem remegtet meg benneteket a gondolat, hogy elfogtok tűnni. Mind, aki itt van. Mind, mind... ki tudja mikor, ki tudja, melyik percben. De bizonyosan és kérlelhetetlenül. Látom szétmáló tetemeteket, látom, hogy sülyedtek a fekete sirba, a halál-vonaglástokat látom s az utolsó ordításotok harsog a fülemben...

A nézőtér ijedten megmozdult. A rémület erőt vett az embereken. Itt-ott sikoltás hangzott, aztán mozgás keletkezett, menekülni kezdtek.

S a színész most egyszerre, átmenet nélkül, rikácsoló, elcsukló, iszonyú hangon ordítani kezdett:

— Ostobák, ostobák!... hová szöktök, hová menekültök?... kint a halál vár benneteket, a fekete kapuknál derékba szel mindenkit a halál kaszája. S ti ezt nem tudjátok, nem is sejtettétek! Ostobák, ostobák!...

Iszonyu kacagás, rémitő, hörgő hahota tört ki belőle, horította el az arcát. Pánik, menekülés. A nehény függöny összecsapódik. De még mindig látni lehet a rettenetes kacagó fejet, amely a vörös függöny nyílásán kitódulva, tébolyult szemekkel s borzasztó nevetéssel kíséri a nagy, megriadt közönség menekülését...

NÁPOLYBAN.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: EGO.

*Járom az álmom mesevilágát,
Járom a fényben köd fia: én.
Magnoliák közt, pálmaligetben
Fűszeres illat porzik élelem.*

*Lelkem a távol viola fátylán
Szent nyugalomra dőlve, pihen.
Dajkameséket mormol a tenger,
Millió ábránd ring a vízen...*

*S jött ölelőn, jött bűgva az éjjel,
Santa Lucián hemzseg a nép,
Száz hegedősök lelke fölöttem...
— Olvad az ének, amerre lép.*

*Nápolyi lányok szikraszemében
Fürdelt az éj a csillagokat...
Déli virágok, nápolyi lányok
Buja szerelme hív, csalogat.*

*Víg muzsikánál pokoli tánéra
Serken a vérük... dőzsöl a bűn —
Karcu bokákon vad tarantella,
Patlog a húr az ó-hegedűn.*

*Járom a lápok csodavilágát —
Szomoru fényben köd fia: én.
Magnoliák közt, pálmaligetben
Fűszeres illat porzik felém.*

SAISON.

— Vizsgák idején. —

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: TÁRNAY IVÁN.

A minap odahaza jártam Kassán. Tíz év óta először. Bizony, ha az ősi dóm nem székelte volna ott a város közepén, rá sem ismertem volna Rákóczi fészke, annyira megváltozott. Mintha egy új város állana a régi helyén. Kószáltamban, keresve az idegen falak között a régi emlékeket, elvetődöm a Széchenyiligetbe, ahol minden három lépésre egy könyvből daráló diák ember rója az utat, szaporán fujva, hogy az accusativus cum infinitivot akkor használjuk, ha a tudást és érzéklést jelentő igék stb., stb. És az első ilyen izzadó gyerekmember láttára eltűnik az a decennium, ami lepergett, mióta hazulról elszakadtam. Mintha ma is úgy lenne, — aminthogy úgy is van — mint tíz év előtt. Mintha nekem is ott kéne mérnem az utat, vágva lélek nélkül az accusativus cum infinitivot.

Egymásután rohannak el mellettem a tanulók, nem törődve a külvilággal s készülve erősen a vizsgára. Homlokukon mintha már ott irogatná a gond a ráncok szarkalábjaikat. Gondterhes arcuk arra figyel-

ványról s hét napon belöli gyógyuló sebeket szenved, akkor a fővárosi hirdás legalább egy halottról, két halalos és négy könnyebb sebesültsről szól s ha valami figyelemreméltóbb eset történik nálunk, legalább egy embernek haldokolva kell beszállíttatni a köz-kórházba s hiába spricczerezik az illető másnap már, arcán 2 fillér ára angol tapasszal, valami kis korcs-mában, a fővárosi lapok felvételik vele a halotti szentségeket. Ha egy kazal szalma leég B. Nagy Pista széruskertjében, másnap elképedve olvassa az Pista bátyánk, hogy az ő kárán akár egy csatahajót is lehetett volna építeni. Ha mindazok, akiket a fővárosi sajtó soronként 6—10 fillérért eltemetett, tényleg meghaltak volna, Debreczenben régen szaporítani kellett volna az anyakönyvi hivatal létszámát s a temetkezési intézettulajdonosok valamennyien felvételtek volna a virilisek lajstromába. De hát mi edzetek vagyunk. Annyi szerencsétlenséget elvisel-tünk már, ami megtörtént, hogy nyugodtan viseljük el azokat is, amelyek meg se történhetek volna.

*

(X) A debreczeni pinécárszakiskola ma üli 10 éves jubileumát. Ez a derék intézmény az állam és a város néminemű segélyezésével tíz éven keresztül hozott dicsőséget Debreczenre mintaszerűségével. Aránylag jobban szervezett, mint a fővárosi s ezt a fővárosi szakegyesület ismeri el évről-évre a kongresszuson. Most a jubileum alkalmával eszünkbe jut egy derék magyar iparos, *Hauer Bertalan*, akinek a szakiskola megalapításában olyan nagy érdemei voltak. Felidézzük az ő szép emlékét s az elismerés egy szál virágát helyezük el sírkövén. Az élők: Polster Adolf, Elefánty Sándor szaktanárok, Markus Jenő, ifj. Weichinger Károly s a sok derék vendéglős és káváé ugy is elismerésben részesültek. A legnagyobb jutalmat kapták a jubileumi ünnepeken, azt, amit csak a jól teljesített nemes munka öntudata nyújthat.

*

— **Nines pénz.** A lapok közgazdasági rovatát olvasni kész borzalom. Rettenetes dolgokat tudunk meg belőlük. A pénzpiac feszült. A hitel drága. A kamalláb horribilis. És még egyre emelkedik. Az aranykészlet fogytán van. A bankok ingadoznak. A hitelszövetkezetek buknek. Szóval nincs pénz. Sehol sincs pénz. Ott sincs, ahol nem szokott lenni és ott sincs, ahol szokott lenni. Mit jelent ez a gazdag embernek? A gazdag embernek ez azt jelenti, hogy a pénze a nagy szükség következtében több lett, mint a menny volt. Nagyobb kamatot hoz, könnyebben értékesíthető, jobban elhelyezhető. És mit jelent a pénzsűke a szegény embernek? A szegény embernek azt jelenti, hogy ami pénze eddig nem volt, az ezután se lesz. Ami hitelt eddig adtak neki kis kamatra, azt ezután nem adják neki nagy kamatra. Szóval semmit se változott a pénzügyi piac. Akár van pénz, akár nincs pénz, mindenképen nincs pénz.

*

— **Magyar halál.** A Hortobágyon meghalt egy pásztor, egy szép szál kun legény, meghalt valami állati nyavalyában, mivelhogy a marhavályuból ivott vizet a réten. Ott volt a vályu mellett a kut is, a derék gémes kut, aminek az abroncos vödört le lehet buktatni jó mélyen, ahol leghüvösebb és legtisztább a föld vize. De — ó, dicsőséges eleinknek táltosos se-rege! — forró hortobágyi délben csak nem fog vödörrel birkózni egy szép szál kun legény? Nem, a szép szál kun legény beleiszik a vályuba és meghal. Nyeli az áporodott, marhanyálas vizet és szépen meghal. Ez vagy te, édes magyarom, ez te vagy és nem

más! Hejh, ha jött volna feléd egy duhaj cimbora, ágaskodó bicskával a lajbizsebben, tudom, fölpezdült volna lomha véred és rengett volna a föld topogó lábadd alatt és villant volna a napon a kés fúrge kezeden! Jött volna valami kóbor cigányrajkó ócska hegedűjével, — eljártad volna a szapora csürdögölőt a déli verőn! Mert a vitézkező, hetyke, mulató virtus az el nem alszik soha mibennünk, magyar nemzetben. De arra már lomha a kezünk és álmos a vérünk, hogy vödört merítsünk az üde, hűs vízzel kínálkozó kutak mélyébe! Inkább nekifekszünk a marhavályunak...

*

Regény rólunk. Ugy-e, most megint sirunk, magyar felebarátaim? És a boszorkánymáglyára szánjuk Ohnet-t, a jó öreg ponyvaköltőt, a derék irodalmi susztart, kinek ugysis szörnyen kelendő a portékája, ha nem ad hozzá egy tégely ingyen Guzikencőcsöt. Mert az érdemes mese-apóka új regényt irt, kalandos korrajzot, melyben a magyar diplomatát csak nem hogy cirkuszi ketrechen mutogatja Páris népének, akárcsak mi a szent csunguzokat. És még sok olyan szörnyűség hemzseg a kedélyes könyvecskében, amelyen háborgó indulattal botránkozik a magyar. Pedig hát kár, kár! Ohnet apró könyve már valóságos himnusza kulturális fejlődésünknek, ahhoz képest, amit eddig suttogtak rólunk a nemzetiszinű sorompókon túl. Ohnet apró képzeletében már nem eszik nyers bölényhust a magyar, csak vutkit iszik. És akkor dühös! Nem a szibériai ólombányák vidékén van a hazája, sem az ázsiai ősbosztban, csak Macedóniában. Nem a villogó gatyájával öli már le a közelébe tévedt jámbor idegent, hanem hosszú disznóölő késsel. Esetleg csak lovakkal tépeti szét. Már nem tam-tammal muzsikál, hanem kecskebőrdudával, a karikát már nem az orrába fűzi, hanem a fülébe és az elsőszülöttjétől nem csinál bográcsgulyást Csizma isten tiszteletére. Nem, egészen finom kis náció már az Ohnet magyarja és ne sirjunk testvéreim. Megvirrad még valaha! Majd írják még rólunk azt is nemsokára, hogy már ismerjük a fésűt és a fogkefét, harisnyát huzunk és ha nyelvünket kéthetes korunkban felvágják, meg tudunk tanulni száz emberi szót...

*

× **Az igazság szemé.** Holtan és vakon fehérlt eddig Themis szoborképe a törvényházak csarnokaiban, hol ember ítélkezett az ember vétkei fölött. A hunytszemű igazság, a vak ítélet istenasszonya nem tudta látni, ha vessző illetve az ártatlanok testét, ha véreztek a nyomorultak és ha pergett a fájdalom könyve. A szegénykezés lángzó virágait nem látta kiflesni bus emberarcon, nem látta a felháborodás emeltöklü népét és nem látta azt sem, ha bénán és tehetetlenül hullott ölbe a Törvény keze a nagy bűnök fekete titkai előtt. Themis ezután mindezeket látja. Themis szeméről leoldják a kendőt, mit vén, pogány világok hite burkolt rája és hosszú századok babonái bogoztak szorosabbra a homloka körül. A német kultúra derüs mezőin virágzott ki e gondolat és a berlini új törvényház kevély csarnokaiból pillant először a világon át nyitott szemekkel Themis. Lészen-e szobrász, kinek ihlete méltón mélynek, látónak és elevennek tudja majd megteremteni az Igazság szemét? Ugy, olyan elevennek, vesébe látónak és tündöklőnek, amilyenek most a fátyollal rejtett titokzatos szempárt elképzeli az emberi elme? Olyannak, mely megrázza a bírói székbe merészkező ember szívét és elméjét, olyannak, mely megnyitise a nyomoruságot és világosságot hintsen a bűnök éjje-

lébe? És szegény Themisnek, néki tetszetős látnivaló léssen-e majd a kárhozottak és szerencsétlenek sáros serege, mely láncrafogva zárandokol majd végig a büszke palotán? Kedves léssen-e előtte, hogy bele-nézhet a bűnnek és siralomnak az ő völgyeibe? Vagy életre kél egy bus éjféli órán a szegény Themis és elindul, hogy egy vörös talárnak a foszlányát, vagy egy rabkötösnek a rongyát lehasítsa és bekösse vele újra a felnyitott szemét!...

— *Löbl Gyula és Társa* látszerész és fényképészeti szaküzlete Piac-u. 63. szám. Telefon szám 869.

Visszapillantás az elmúlt sáisonra.

IV.

Kétségtelenül megállapítható, hogy a debreceni színház énekeszemélyzete minőség tekintetében még a fővárosi énekes színházak személyzetével is hátrán felvehetné volna a versenyt. Igazán szerencsés véletlennek köszönhető ez a kedvező alakulás. Sajnos, hogy az igazgatóság nem használta ki teljességében a helyzetet, bár egyik-másik operett-előadás általános ensemblé tekintetében, — mint hozzáértő, fővárosi előadásokat látottak igazolták, — semmivel sem maradt a budapesti előadások mögött.

Megmarad-e a maga teljes egészében ez az ensemblé, nem tudjuk?! Mi a magunk részéről véteknél tartanánk a színházi művészet ellen, ennek az együttesnek szétrobbantását...

Nincs ma énekes színpad a vidéken, melynek olyan énekes művésznője lenne, mint *Zilahyné S. Vilma*. Ugy éneken, mint játékon igazán művészi készségekkel rendelkezik, harmonikusan egyesül benne imponáló terjedelmű, mindég kristálytisza csengő hang, mintaszerű előadásbéli művészet, elsőrangú zenei érzék, memória, előkelő prózai játéktípus, példátnyújtó megbecsülése a színpadnak, ellenszenv minden színpadi szertelenkedés, az ensemblé egységének rovására eső érvényesülni akarás ellen. Szóval meg van benne mind az a finom, artisztikus kellék, amely első énekesnőnek praedesztinálja. Sajnos, hogy Debreczenben rendszeres operaelőadásokról nem lehet szó, az újabb operettek pedig nem nyújtanak ma már annyi alkalmat szó teljes értelmében vett művészi feladatok teljesítésére, mint hajdanta. De azért mikor alkalma nyílt művészi produkciókra, mindenkor többet nyújtott, mint amennyit a mi színházunk közönségének nyolcvan százaléká megértett, méltányolni tudott és megérdemelt.

Kellő munkamegosztás, művészeiből izlésű közönség mellett valóságos kultuszt teremtettek volna az ő működése. Így operapartikat nem énekelhettek, értéktelen operett muzsikát interpretáltak mindennapi robotossággal. Meg vagyunk győződve arról, hogyha egyben nem direktorné is, régen megszökik színházunk ütött-kopott kulisszafalai közül, de legalább is nem játszik *Kis grófbeli* lényegteleniségeket.

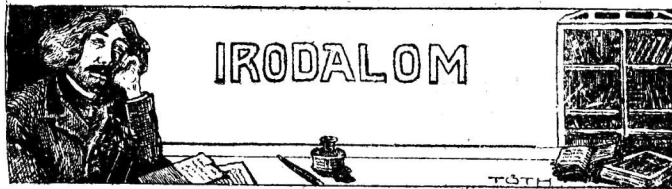
Az ugynevezett szubrett szerepkörön ketten

osztokodtak *Borbély Lili* és *Beleznay Margit*. Ma, mikor a félkezünkön megszámlálhatjuk az elfogadható, vezető szerepekre hivatott operett színésznőket az országban, igazán kiváló szerencséje *Zilahynak*, hogy a feleségén kívül két ilyen színpadra termett, minőségű színésznője van.

Borbély Lili sikerei általánosabbak voltak, de *Bereznay Margit* sem panaszkodhatik e tekintetben. *Borbély Lili* egyéni kedvességével, mintaszerű készlettel, művészi megbecsülésével, kedvező adminisztrálásával fegyelmelt körülményekkel hatott, *Beleznay Margit* pedig művészi intenciója nagyobb, de egyébként minden tekintetben felületesebb, szabadosabb.

Nem akarunk sem egymás előnyére, sem rovására összehasonlításokat tenni a két énekesnő között.

Feladata magaslatán álló rendezőség mellett mind a ketten értékes művészi munkát produkálhatnak, mint ahogy több esetben produkáltak is.

Heine.

A „Debreczeni Szemle” számára írta: VIDOR MARCI

Egy félszázadnál hosszabb idő múlt el azóta, hogy meghalt a németek legnagyobb lírikusa, a 19-ik századnak az a csodálatos lángelméje, ki mint üstökös csillag tűnt föl a német irodalom égboltozatán és kitörülhetetlen nyomokkal véste bele magát az emberiség lelkületébe.

Heine Henrik csontjai ott porladnak a montmartrei temetőben, francia földön, hol életének jelentős részét töltötte — számkivétel hazájából.

Sírját sokan látogatják s így halálában nincs elhagyatva a költő, ki életében oly egyedül trónolt azon a szellemi magaslaton, mely elválasztotta őt az emebrektől, kiket fenkölt lelkével szeretett, de szatirájával véresre korbácsolt.

Egyik életírója a tényekből azt a következtetést vonja le, hogy bár a természet Heinét rendkívül nagy költői fogékonysággal ajándékozta meg, megtagadta tőle a valódi költő legpompásabb adományát, a költői tehetség koronáját: a tiszta, meleg, a lelkeken diadalmaszkodó emberszeretetet.

Mily nagy tévedés.

Csak költészetébe kell belemélyednünk és rögtön revellálódik előttünk, hogy ez a költő szatirájának véres nyilait nemcsak másokra lövöldözte, de önmagát is megsebezte velük. S ez százszorta nagyobb szomorúságot okozott lelkének. A nevető guny, mely kiült sápadt és szenvedő arcára, csak leplezője volt annak a fájdalomnak, mely könnyeket hullatott az emberiségért.

És bármi mély volt Heine Henrik szíve, szüknek bizonyult a költő lelkében felhalmozódó érzelmek befogadására. Bántotta, ostromozta kortársait, mert ismerte és szerette őket. De ismerte önmagát is.

Poétai pályája 16 éves korában indult meg. Ő maga ezt tartja irodalmi működéséről:

„Az irodalomban mindenfélével kísérleteztem, költöttem lírai, epikai és drámai verseket, írtam művészetről, filozófiáról, teológiáról és Isten bocsássa meg — a politikáról is. Németországban dicsér-

nek, becsmérelnek, gyűlölnék, utálnak, sértegetnek és bálványoznak“.

Heine legnagyobb sikereit a Dalok könyvével aratta. Előtte, utána nem volt költő, aki az érzelem legelrejtettebb skáláin oly szívesen, s annyi virtuozitással tudott volna játszani, mint Heine az ő Lyrisches Intermezzójában.

Heine szerelmének misztikus varázsa oly megragadó, csupa sejtelen és titokszerű talány, mélység és magasság, ujjongó reménység és sötét lemondás váltakoznak verseiben s a színes rezgések a legcsodálatosabb harmóniában egyesülnek. Minden versszak egy szívárványos könnyecsepp, melyen elnéző, szomorú mosoly tör keresztül.

S hogy szerette dalait!

„Első verseim — írja, — már gyűrött a papiros, melyre irtam őket s halaványak a betűi, itt-ott egy hervadt virágot találok a lapok között, egy szőke hajfürtöt vagy színes szalagot — elfakulva könnyeim nyomától. Tíz éve annak, hogy első verseim megjelentek s most is úgy adom ki őket, olyan sorrendben, mint akkor, mikor a német múzsa első csókja lelkemet megihlette. Óh e csókok azóta sokat vesztettek frissességükből és melegségükből. A múzsához való tartós viszonyom alatt elpárolgott a mézeshetek szenvedélye, de állandó gyöngédségemet iránta megőriztem, a rossz időkben leginkább, mikor múzsám, szerelmén kívül, egész hűségét nekem szentelte. Megvigasztalt szorongató honvágyamban, követett a kietlen száműzetésbe, földerítette lelkemet s a csüggedés nehéz óriáiban sosem hagyott cserben!“

Erdekesen világítják meg Heine egyéniségét a következő sorai:

„Elszomorító, mikor az író a közönség szemelátára öregszik meg. Így öregedett meg — nem az örökifju Goethe — Schlegel és Chamisso, a romantikus Tiell. Óh Istenek! Nem kérlek arra, hogy meghagyjátok ifjuságom, de hagyjátok meg az ifjuság eregyeit, az önzetlen haragot és az önzetlen könnyeket. Ne engedjétek, hogy zsémbes, zsörtölődő öreg poéta legyek, ki megugatja irigyen a fiatalokat és a régi szép idők emlékein élőködik.

Engedjétek, hogy tisztességes aggastyán legyek, ki szereti az ifjuságot és gyöngesége dacára részt vesz játékaiban. S ha reszketni is fog a hangom, engedjétek, hogy szavaim értelme üde maradjon!“

Ez volt Heine, akinek az Istenek megengedték, hogy megőrizze fiatalságát, a párizsi matrác-sírban is, kinzó betegsége alatt, mert lelke élt és örökifju szívében szenvedély lobogott késő télen is, a szenvedések nehéz óráiban, mikor összeaszott haldokló testét fájdalmas láz gyötörte.

Az e rovatban felsorolt művek kaphatók **Hegedűs és Sándor** könyvkiadó-hivataládan, Kossuth-utca 4. szám.

A nő története egyszersmind története a legrosszabb zsarnoki uralomnak, amelyet valaha látott a világ: s ez a gyöngének zsarnokoskodása az erős felett. Ez az egyetlen zsarnokság, amely még tart.

Minden kiváló dolog mögött valami tragikum rejlik. Világoknak kell fáradniok, hogy a legkisebb virág nőhessen.

Nem a rossz, de a jó cselekedetet bánja meg az ember leggyakrabban.

Önismeretet prédikálni sértésre való izgatás.

A Zenekonzervatorium mult éve.

A P. Nagy Zoltán vezetése alatt álló zenekonzervatorium a tanév befejeztével minden elfogultság nélkül büszkén tekinthet vissza az elmúlt év eredményeire. Előkelő hely jut számára a debreczeni zenei élet fejlesztése terén s a zenetanítás körül kifejtett működésért senki sem vitathatja el az érdemeiket a művészigazgató P. Nagy Zoltán vezetése alatt álló tanári kar egyetlen tagjától sem.

A mult heti hangverseny műsorának minden száma igazi műelvezetést nyújtó volt.

Heimlich Irma feltűnést keltő hanganyaga, művészi izlésre valló előadása egyaránt aratott sikert, az új cimbalomtanárnő Werner Sárka játéka pedig valósággal zenei szenzáció számba ment. A legmagyarabb nagyvárosban a legmagyarabb hangszer módszeres tanítása körül erre a fiatal művésznőre nagy feladatok várnak.

Kálnay Ilonka zongorajátéka elsőrangú, ugyszintén nagyon tetszett Szücs és Taricska hegedűkettőse. Fűredy F. Gusztáv előadása újból megerősített bennünket abbéli meggyőződésünkben, hogy az ő nagy zenetörténeti tudása kiváló esztétikus kétségei nagyban emelik a zeneintézet tekintélyét.

A zene rovatban felsorolt zeneművek kaphatók Csáthy Ferencz könyv-, papir- és zeneműkereskedésében Egyház-tér.

Az öreg bolondok nagyobb bolondok a fiataloknál.

Az igazi ékesszólás abban áll: mindent elmondani és csak azt elmondani, amit kell.

A mi bizalmatlanságunk igazolja mások csalását. Sok dolog van, amit eldobnánk, ha nem félnénk, hogy más valaki talán felszedi.

AZ ELSŐ PILSÉNI RÉSZVÉNY SÖRFÖZDE

és a MÜNCHENI „SPATEN“-sörgyár ker. képviselote

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyék területére úgy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagykereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kímérve kaphatók Debreczenben a Piac- és Kossuth-utca sarkán levő

Pilseni sörház pincéje éttermében és sörosarnokában.

A TAVASZI IDÉNYRE

legelegánsabb öltönyök,
valamint átmeneti kabátok, szép színes öltönykülönlegességek készülnek

PRELOVSZKY ANDRÁS

polgári, katonai és vasuti egyenruha szabó özégnél

DEBRECZEN, KOSSUTH-UTCZA 4. SZÁM.